

مهاجرت نیروی کار

پایین در بازده آموزش مواجه هستند و انگیزه کسب آموزش در این کشورها پایین است. اما چون بازدهی آموزش در کشورهای مقصد بالاست، دورنمای مهاجرت که در آن وضعیت مطلوب مهاجران در کشورهای مقصد دیده می‌شود، بازدهی انتظاری آموزش را برای افراد باقیمانده افزایش می‌دهد. این اثر انگیزشی سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی را تشویق می‌کند و انباشت سرمایه انسانی در کشور مبدأ را افزایش می‌دهد (طیسی و همکاران، ۱۳۹۰). وجوه ارسالی می‌تواند عامل دیگری برای اثرگذاری مثبت مهاجرت نیروی کار ماهر بر کشور مبدأ باشد. به اعتقاد کاتانو (۲۰۰۸) وجوه ارسالی برای کشور مبدأ در سطح کلان موجب افزایش نقدینگی، افزایش تقاضا، بهبود تولید و رفاه می‌شود.

ایران به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه، از اواسط دهه ۱۳۸۰ به بعد با موج عظیمی از مهاجرت نیروی کار ماهر روبرو بوده است. بر اساس گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۱۳ ایران در بین ده کشور پرمهاجرت دنیا در جایگاه هشتم قرار داشته است. بر مبنای سهم مهاجران تحصیل کرده و ماهر از تعداد کل مهاجران در سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۱، ایران جایگاه چهارم را در میان همه کشورها داراست به گونه‌ای که حدود نیمی از تعداد کل مهاجران ایرانی را افراد تحصیل کرده یا ماهر تشکیل می‌دهند (پایگاه داده OECD). بر اساس داده‌های بانک جهانی در سال ۲۰۱۵ تعداد مهاجران ایرانی در جهان به ۲ میلیون و ۷۲۶ هزار و ۴۲۰ نفر رسیده، این در حالی است که بنا بر آمار بخش جمعیت دپارتمان اقتصاد و امور اجتماعی سازمان ملل، جمعیت فوق در سال ۲۰۱۷ به ۱ میلیون و ۱۷۰ هزار و ۴۹۱ نفر رسیده است.^۵

آژانس مهاجرت سازمان ملل (IOM) مهاجرت را به عنوان جابجایی فرد میان مرزهای جغرافیایی کشورها، بدون توجه به اینکه: (۱) وضعیت وی به لحاظ قانونی چگونه است، (۲) به صورت اختیاری بوده یا اجباری، (۳) چه دلایلی برای جابجایی وجود دارد، یا (۴) طول مدت اقامت چقدر خواهد بود، تعریف می‌کند!

به طور کلی، انگیزه اصلی مهاجرت در کشورهای در حال توسعه در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی مربوط به کمبود بازار کار و شغل نامناسب برای افراد ماهر و در دهه ۱۹۸۰ مربوط به به درآمد بهتر کارگران ماهر بود. در نهایت از دهه ۱۹۹۰ تاکنون انگیزه اصلی به دلایل فردی برمی‌گردد (Da Silva Freguglia et al, 2014).

برخی از کشورها با آگاهی از اهمیت سرمایه انسانی در رشد و توسعه اقتصادی در تلاش برای جذب مهاجران دارای مهارت و تحصیلات بالا هستند (Jauhiainen, 2008). بهبود سرمایه انسانی موجب صرفه‌های خارجی مثبت، افزایش بهره‌وری، افزایش بهره‌وری تحقیق و توسعه داخلی، جذب بیشتر تحقیق و توسعه خارجی، ایجاد سرریزهای دانش و در نهایت رشد اقتصادی می‌شود.

مهاجرت نیروی کار حداقل سه زیان برای کشور فرستنده به همراه خواهد داشت: (۱) کاهش افراد با مهارت منجر به نبود نوآوری و کارآفرینی شده و کاهش در بهره‌وری نیروی کار را به دنبال دارد. (۲) خروج مهاجران دارای تحصیلات عالی باعث از دست رفتن بخشی از درآمد مالیاتی می‌شود و بنابراین، درآمد دولت کاهش خواهد یافت. (۳) اگر هزینه‌های آموزش و پرورش رایگان باشد، دولت نمی‌تواند بازدهی سرمایه‌گذاری خود در این بخش را دریافت کند (Caselli et al, 2006). در مقابل، می‌توان مزایای مهاجرت برای کشور مبدأ را این گونه توضیح داد که کشورهای فقیر با نرخ‌های

² Cattaneo

³ <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MIG#>

⁴ <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

⁵ <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2017/estimates17.asp>

¹ <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/migration/index.html>

کتاب‌شناسی

طیبه، س. ک، عمادزاده، م. و رستمی حصوری، ه. (۱۳۹۰). «اثر فرار مغزها بر رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه»، پژوهش‌های

رشد و توسعه اقتصادی، سال ۱، شماره ۲، صفحات ۷۱-۹۴.

Jauhiainen, S. (2008). 'Regional Concentration of Highly Educated Couples. In: Poot, J., Waldorf, B. & Wissen, L.V. (Eds.)', *Migration and Human Capital* (1st ed). Edward Elgar, Massachusetts.

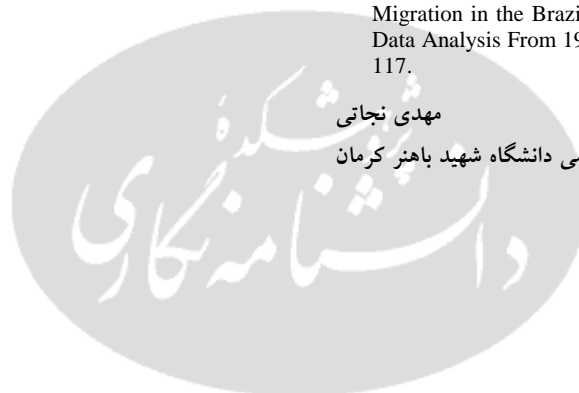
Caselli, F. & Coleman, W. J. (2006). 'The World Technology Frontier', *American Economic Review*, 96(3), 499-522.

Cattaneo, C. (2008). *International Migration the Brain Drain and Poverty a Cross Country Analysis*, University of Sussex and LIUC.

Da Silva Freguglia, R., Gonçalves, E., & da Silva, E. R. (2014). 'Composition and Determinants of the Skilled Out-Migration in the Brazilian Formal Labor Market: A Panel Data Analysis From 1995 to 2006', *Economia*, 15(1), 100-117.

مهدی نجاتی

هیئت علمی دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشگاه شهید باهنر کرمان